Meddelanden
från
STRINDBERGSSÄLLSKAPET

Nummer 68 *December 2021*

Kära Strindbergsvänner,

Nu är den vår de svaga kallar höst på väg mot midvinternattens hårda köld, då stjärnorna gnistra och glimma. – I alla fall hoppas jag på det, även om vi i Mälardalen oftast får vintern hårt ransonerad till en, ett par veckor med snö och minusgrader.

2021 närmar sig sitt slut, och även om det också har varit ett besvärligt år så går utvecklingen framåt. Hösten inleddes lyckligt med en utflykt till Dalarö under ledning av Louise Edlind Friberg och Leif Magnusson. Sällskapet deltog i DELS arrangemang på Stockholms Stadsmuseums gård med föredrag och uppläsningar av Ture Rangström, Kristina Adolphson och Louise Edlind Friberg, och Ulf Olsson kunde äntligen framföra sin efterlängtade prisföreläsning. Strindbergsmuseet har åter varit öppet och Strindbergs Intima teater radar upp premiärerna. Dessutom har vi också tillsammans kunnat lyssna på Ingmar Bergmans radioteateruppsättning av *Brott och brott*, med Magnus Florins initierade presentation och kommentarer. En upplevelse jag varmt rekommenderar för de som kan ta sig till Stockholm, och som vi dessutom planerar att göra även i vår.

För det finns anledning att se fram emot 2022. Det mesta tyder på att vardagen är på väg tillbaka, och vi kommer kunna slippa oroa oss för olika dramatiska katastrofer utan istället fokusera på finare upplevelser, som i sin tur kan bli framtida minnen och funderingar med lång hållbarhetstid och avlägset bästa-före-datum. Närmast firar vi traditionsenligt Strindbergs födelsedag den 22 januari, och jag hoppas få träffa många av er då. Jubilaren är fortfarande i god form – 173 år är ju ingen ålder. Det är som Strindberg skrev till Karl-Otto Bonnier när han ville sälja sina samlade dikter: ”*Det är ju en framtidsaffär, men både Du och jag ha framtiden för oss, äfven om vi dör.*”
För vi kan ge honom rätt när han trettio år tidigare skrev till Verner von Heidenstam: ”*Om jag gagnar framtiden är säkert då jag redan gagnat samtiden i så hög grad.*”

/David Gedin
Ordförande

RAPPORT FRÅN STRINDBERGSMUSEET

”Jag är nu visserligen djäfligt stor; har byst i Finska (!) Nationalmuseum, sytter i två ponoptikonar”. (ur brev från Strindberg till Leopold Littmansson 19 juni 1894).

När var förståelsen av Strindberg som störst? Jag minns att jag ställde frågan till Lars Dahlbäck någon gång på nittiotalet. Jag kan inte komma ihåg vad han svarade. Antagligen var han artig, men förmodligen oförstående inför frågan. Han var huvudredaktör för utgivningen av Strindbergs samlade verk som vid den tiden pågick för fullt och förenade landets strindbergsexpertis i ambitionen att presentera en utgåva som både var vetenskaplig och en ”nationalupplaga”. Några av experterna hade varit med redan när Strindbergssällskapet bildades 1945! I samhället var det kris, men för Strindberg rådde högkonjunktur. Utgivningen ångade på och det gick rent av att prenumerera på Samlade Verk via en bokhandel i Sundsvall. Vid samma tid lockade Strindbergsfestivalen till sig begåvade regissörer och skådespelare. Det gick till och med att bli Dramatenchef på nydanande tolkningar av Strindberg.

För att inte fastna i epistemologiska hårklyverier om hur man ska förstå ”förståelse” eller i Wilhelm Diltheys resonemang om vad som kan förstås (verstehen) och vad som kan förklaras (erklären), formulerar jag om min fråga, så här ett kvarts sekel senare: När var Strindberg som störst?

Kanske inte under hans livstid, då samtiden stod delvis oförstående inför hans autofiktiva romankonst, hans banbrytande dramer och hans egensinniga bildkonst.

Var det kanske på 20-talet, då Marin Lamm publicerade *Strindbergs dramer* och han spelades så mycket i Tyskland att publiken var övertygad om att han var tysk?

Eller på 30- och 40-talen med Olof Molanders uppsättningar av *Ett drömspel* och *Spöksonaten*. Var det på 50-talet, då den svenska realistiska skådespelarkonsten nådde sin höjdpunkt och Alf Sjöberg vann stora priset för *Fröken Julie* vid filmfestivalen i Cannes? Varför inte 60-talet, då Strindberg uppdagas vara en modernistisk pionjär inom måleriet, eller på 70-talet då Strindberg sågs som förebildlig intellektuell och inspirerade undersökande och samhällskritiska författare som Jan Myrdal, Per Olov Enquist och Jan Guillou?

Så kan man hålla på och kanske landa i samma slutsats som Karlsson på taket, som enligt egen utsago är en lagom tjock man i sina bästa år. På Lillebrors fråga om vilka år som är de bästa, svarar han: ALLA! Eller för att travestera Storm P: *Hvornaar smager en Strindberg bedst? – Hvergang!*

Just nu visar Strindbergsmuseet utställningen *Strindbergs ansikten*: Konstnärer gestaltar Strindberg. Den visar hur författaren har avbildats och tolkats genom åren, från hans egen tid till idag. Porträtten har utförts med stor variation och konstverken är skapade av såväl kända som anonyma upphovspersoner.

Vissa av verken är humoristiska och leker med allvaret som är så starkt förknippat med Strindberg. Andra, mer traditionella porträtt, demonstrerar hans storhet som författare och historisk karaktär; som i medaljerna från Giftasrättegången 1884 och Strindbergsjubileerna 1949 och 1999.

Utställningen visar också på Strindberg som en författare för rekordåren, eller reformåren om man så vill. Strindberg som skrivit att *”Här rivs för att få luft och ljus”.* Det är klart att Strindberg skulle med när tunnelbanan

byggdes! Här ser vi förstudier av Siri Derkert till *Kvinnopelaren* på T-centralen och av Sture Valentin Nilsson till uppgången på Rådmansgatan.

Utställningens nyaste porträtt är Mikael Holmquists humoristiska *Strindberg som Anna Lindberg* från 2017. Kanske en bild av att Strindberg förvandlats från att ses som en föregångsman i konsten och en bundsförvant i samhällsomdaningen till att bli ett ”fritt svävande tecken”.

Strindbergs bästa år är nog inte nu, trots allt. Han förekommer inte lika ofta på teaterprogrammen och det skrivs inte lika mycket om honom som tidigare. Det är talande att de flesta pressklipp som museet får in om Strindberg inte handlar om ”vår August” utan om den fiktiva karaktären August Strindberg i Kristina Ohlssons deckarserie…

Till våren planerar museet två nya utställningar: *Strindberg läser* som handlar om den skönlitteratur som inspirerade Strindberg samt *Strindberg och Oscar II*, en ”bussig” utställning med anledning av att det nästa år är 150 år sedan trontillträdet. Inga datum än, men håll utkik på webben, på facebook och i tidningarna.

Vi ses väl på Strindbergsmuseet på födelsedagen 22 januari?
Till dess: God jul och ett gott nytt Strindbergsår!

/Erik Höök

Acke Oldenburg, emalj, ca 1970
Sture Valentin Nilsson, färglitografi 1984
Siri Derkert, spritpenna på papper, ca 1960
Pär Gunnar Thelander, Ågust, brons 1999

VINTER-VÅR 2022

UTSTÄLLNINGAR

Strindbergs hem
Strindberg i centrum
Strindbergs ansikten t.o.m. 30/1
Strindberg läser öppnar under våren
Strindberg och Oscar II öppnar till försommaren

BOKCIRKEL

75 kronor per tillfälle för medlemmar (ord. 100 kronor)
Samtalen leds av Sara Granath
6/2 kl. 13-15: *Hemsöborna*
13/2 kl. 13-15: *Giftas I och II*
13/3 kl. 13-15: *Inferno*

KULTURNATTEN 23 APRIL

Museet är öppet kl. 18-24 med fri entré

SKRIVARWORKSHOP

13/2 kl. 15-18. ***Skriv ditt liv***
Skriv i Strindbergs hem efter stängning. Workshopen leds av Katharina Lind
500 kr. Boka på info@strindbergsmuseet.se

VISNINGAR

Guidade visningar av August Strindbergs hem torsdag - söndag kl. 13.

SHOP

Litteratur av och om Strindberg, läs- och skrivrelaterade souvenirer, magneter, pins m.m.

ÖPPETTIDER

Tisdag – söndag kl. 12-16. Stängt 23-25/12, 31/12, 1/1, 15/4, 1/5

ENTRÉ

GRATIS för medlemmar i Strindbergssällskapet samt barn och ungdom t o m 19 år.
Ord. pris: vuxna 100 kr, stud/pens/arbetslösa 75 kr.

Programmet är preliminärt. Fler program kan tillkomma. Håll utkik!

Drottninggatan 85 08-441 91 70 www.strindbergsmuseet.se

STRINDBERGS BRÖLLOP MED FRIDA UHL

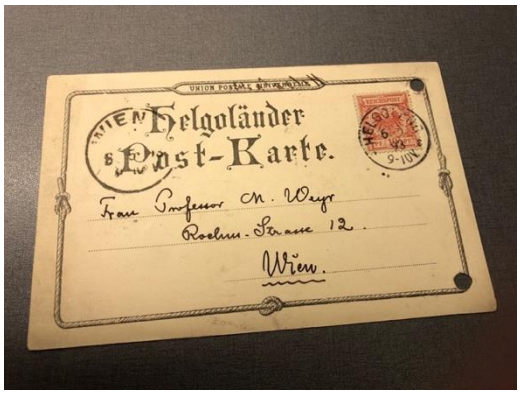

Den 27 april 1893 reste Frida och August från Berlin med destination ön Helgoland. Med på resan via Hamburg var hennes äldre syster, Marie Wejr, gift med skulptören, professorn Rudolf Wejr i Wien. Hon var född 1864, åtta år före Frida.

Ön var engelsk 1814 – 1890. Det senare året övergick den i tysk ägo genom Helgoland-Zanzibarfördraget. England erhöll några tyska kolonier i Afrika och Tyskland fick Helgoland. Marie hade lämnat Helgoland innan bröllopet, eftersom hon inte kunnat vänta mer än ett par dagar. Bröllopet hade fördröjts på grund av juridiska tveksamheter om Strindbergs skilsmässa från Siri och hans flyttningsbetyg.

Strindbergs brevkort till Marie är postat den 6 maj och anlände till Wien två dagar senare. Då hade han redan den 2 maj skickat ett telegram till henne med information att de hade gift sig samma dag. Telegrammet lyder: ”Systerlig hälsning och tack från den idag äntligen förmälde Strindberg”
På brevkortet skriver Strindberg (på franska):

”*Ännu en besvikelse och flera angenäma. Ja, allt går mot det bättre i den bästa av världar. Gränslös lycka är mycket för den som lidit alltför mycket.*
Tack för alla de bättre och de sämre stunder som vi tillbringat tillsammans.

Hälsningar. August Sg.”

Av formuleringen i brevet kan man förmoda att orsaken till Maries tidiga avresa var att hon och Strindberg inte varit överens om något, frågan är vad det kan ha rört sig om.
August och Frida stannade tre veckor på ön där de hyrt en stuga av en fiskarfamilj. Sedan fortsatte de till Gravesend några mil söder om London den 17 maj.

/Jan Billgren

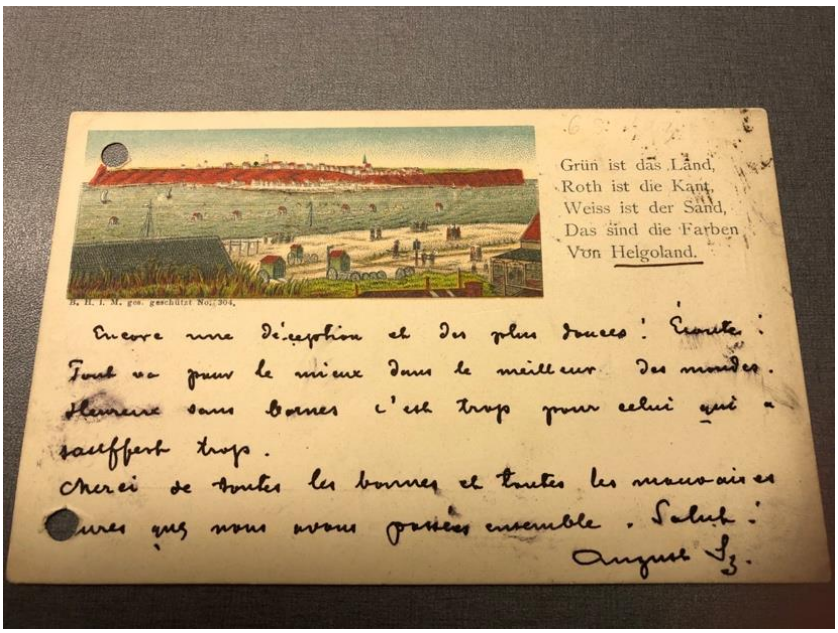

Strindbergs brevkort till Fridas syster Marie, skickat fyra dagar efter bröllopet. Såldes på Auktionsverket i juni 2021.

”VI ÄRO ÄNNU INOM MÅSARNAS REGION”

I den regionen var Dalarö ett centrum för August Strindberg. Självklart ville vi i sällskapet fördjupa oss något om vad han gjorde där, vilket var temat för utflykten den 22 augusti. I novellen ”Huruledes jag fann Sehlstedt” (ur ”I vårbrytningen”) har han fångat en Dalaröstämning som går att förnimma än idag med lite inlevelse.

”*Klockan är 5 en augustimorgon på Dalarö. Solen håller på att arbeta sig fram ur en hop trasiga van Dyckbruna moln i öster, tullkarlarna snarka vid öppet fönster i vaktstugan, en svart och vit flugsnappare fångar flugor på gungbrädan ner vid tullbron, där kaptenens ovådliga piga i går ställde en smörbytta i solskenet; amerikanska flaggan hänger som en kulört bomullsnäsduk på societetens flaggstång, måsarne äta frukost ute på strömmen*.”

Så öppnade Strindberg platsen och förstås även Louise Edlind Friberg vandringen när hon läste stycket vid huset som han hyrde 1880 vid Heimdalsväg. Strax innan hade vårt sällskap samlats vid Dalarö brygga där i dag en busshållplats ligger på tomten för det gamla hotellet. Tack vare Louises goda historiska lokalkännedom uppstod hotellet tillfälligt för vår inre syn. Färden gick vidare till Strandvägen 3 där vi mötte nuvarande ägaren som kunde ge oss lite kvardröjt skvaller om vår författare. Tiden 1891-1892 var skilsmässotid för August och han sökte kontakt med kvinnor. I pjäsen ”Leka med elden” anade man en möjlig romans lite väl tydligt i kretsen han umgicks i vilket föranledde Karl Otto Bonnier att vägra utgivning - ”Ni förstår utan tvivel orsaken till min vägran”. Därefter punkt slut med Dalarö och ny färdriktning där Berlin väntade.

Innan August Strindberg lämnade Dalarö så målade han 30 målningar, bl. a Blomma vid stranden. Ute vid Dalarö udde hade han hade sin målarstuga – Cap Strindberg. Där utvecklade han sin stil kallad ”Skogssnufvismen”. Med den menade Strindberg att naturen var en medskapare i det konstnärliga arbetet. Alla de kompositioner gjorda denna sommar är fantasier och inga direkta avbilder av den natur som låg utanför udden. Självklart besökte vi udden, ett av husen står kvar, ett är borta. Via Amerikaberget, platsen för utsikten som fångade in båtarna som kom och gick mellan Stockholm och Amerika, landade vi vid Tullhuset för lunch. De som ville och hade ork fortsatte utflykten ytterligare några timmar.

Minst sagt generöst fick vi utpekat var Societetshuset låg där Strindberg uppmanade Fanny Falkner att roa sig för att skapa kontakt med de unga på Dalarö. Sedan tog vi oss ned till bryggan där Anders Zorn målade sitt lilla mästerverk ”Sommarnöje”. Bryggan låg vid tomten där hans hus fanns och vi förnimmer lotsen Dahlström i ekan och Emma Zorn på bryggan. Sedan vidare till Karl Otto Bonniers Villa Högberga där vi fick en trädgårdsvandring innan vi slutligen landade utanför konstnären Eva Bonniers vackra hus. Eva vistades samtidigt som Strindberg i Paris tillsammans med opponentkretsen. Hon lyssnade gillande på ett föredrag som Strindberg gav under 30 minuter i Paris men annars var hon mer skeptisk, milt sagt, inför hans framfart. Detsamma tycktes även gälla hennes omdöme om Siri von Essen. ”Här äro de alla fanatiska för

honom”, skriver Eva i ett brev hem till Sverige, särskilt Carl Larsson, men Eva ser mer ett ”virrhuvud” i Strindberg. ”Jag håller ej vidare på Strindberg och tror ej på hans samhällsreformer mer än till en del”. I ett annat brev tyckte hon att han inte var riktigt klok. Nåväl, mer går att läsa i hennes Pariserbref 1883-1889 sammanställda av Nationalmuseum.

Avslutningsvis kunde vi konstatera att Dalarö varit en viktig plats för Strindberg. Här startar ”Hemsöborna”, här hoppar han i land i ”En dåres försvarstal”, här kom flera enaktare till, bland annat ”Leka med elden” och förstås alla målningar och fotografiska experiment. Här fördjupades relationen till skärgården som blev fond för berättelserna ”Skärkarlsliv” och ”I havsbandet”. Dalarö blev en slags port ut till naturen och samtidigt en viktig social plats för stockholmare sommartid med positioner inom kultur och näringsliv. Ett förhållande som delvis lever kvar och sätter sin prägel på dagens Dalarösamhälle.

Tack för en oförglömlig dag med så många infall och vändningar, Louise.
/Leif Magnusson (sidekick på vandringen)

FÖRELÄSNING PÅ STADSMUSEET I STOCKHOLM

Ture Rangström, Kristina Adolphson, Louise Edlind Friberg.

I augusti gästade Strindbergssällskapet Stockholms Bokhelg på Stadsmuseet med det uppskattade programmet ”Nu är jag Stockholmare!”. Kristina Adolphson, skådespelare, läste ”Högsommar i vinter", ur samlingen "Dikter på vers och prosa" (1883) och ”Vid dagens slut, ur ”Ordalek och småkonst” (1902) medan skådespelare Louise Edlind Friberg framförde texter ur ”Röda Rummet”. Ture Rangström, tidigare teaterchef, dramatiker och textförfattare berättade om Strindbergs förhållande till Stockholm.

TJUGOSEX ÅR MED NATIONALUPPLAGAN

I samband med avslutningsfesten på Stockholms universitets Spökslottet med finansiärerna av Nationalupplagan av Strindbergs samlade verk den 17 november framförde jag en hälsning från den allra ursprungligaste redaktionskommittén, även om av dess medlemmar bara jag och Sture Allén fortfarande lever. Det var vid ett sammanträde i februari 1975 med Strindbergssällskapets styrelse som Harry Järv på KB:s handskriftsavdelning framförde ett förslag från förläggaren Cavefors att vi skulle medverka vid utgivningen av en ny modern folkupplaga av Strindbergs samlade skrifter. Strindbergsällskapet skulle ta fram korrekta underlag från manuskripten och för det skulle sällskapet få en fortlöpande royalty på utgivningen (det fick vi ju också faktiskt under många år).

På den tiden bestod sällskapets styrelse nästan enbart av forskare, Olof Lagercrantz brukade försmädligt kalla sällskapet "den där docentföreningen". Styrelsen nappade genast på förslaget och utsåg inom styrelsen en första redaktionskommitté för genomförandet. Där ingick sällskapets sekreterare Carl Reinhold Smedmark, dåvarande ordföranden Karl Åke Kärnell, språkforskaren Carl Ivar Ståhle och språkmannen Sture Allén och jag själv. Sällskapet utökade två år senare redaktionskommittén med några strindbergsforskare utanför styrelsen: Gunnar Brandell, Margareta Westman och Lars Dahlbäck.
Det var en hel del diskussion från början om vilka texter som ligga till grund för varje volym. Enighet blev att första manuskriptet alltid skulle vara utgångspunkten, förutom rena sakrättelser som Strindberg ibland kom på under tryckningen. Vi diskuterade också eventuell modernisering av språket i förhållande till första upplagan. Vi enades strax om att ha modern stavning. När det gällde kommatering framhöll Ståhle att den som svarade för kommateringen i äldre upplagor enligt då föreskrivna rigida regler främst var sättarna, medan Strindberg själv hade den naturliga talspråkskommatering vi har idag. Vi följde alltså här helt enkelt Strindbergs manus. Ord som för en ny generation ansågs svårtolkade skulle förklaras i en bifogad ordlista, "Ordförklaringar", bak i boken, där det också skulle finnas en kortare presentation av bokens bakgrund och mottagande.

Ståhle hade alltså en ganska avgörande betydelse för utgåvans utformning. Det nya förlaget Atlantis skulle just lansera en ny klassikerserie och börja med Strindbergs ”Sagor" med väldigt fina illustrationer av Torsten Billman. Förlagschefen Kjell Peterson hade 1977 bett mig skriva en introduktion till boken, och för att pröva upplägget föreslog jag nu att vi skulle utforma upplagan enligt våra nu överenskomna principer, med en avslutande presentation och med ett avsnitt Ordförklaringar. Jag fick en förstorad kopia av manuskriptet från KB och kunde rätta en hel del felläsningar i första och senare utgåvor av verket.
Det blev verkligen en folkupplaga: Atlantis sålde 12 000 exemplar i två upplagor och en tredje upplaga kom i Litteraturfrämjandets En bok för alla, där upplagan var 90 000.

Vi räknade faktiskt på den tiden med att vi skulle göra det mesta arbetet själva utan ersättning, förutom royaltyn till Strindbergssällskapet. Men någon måste hålla ihop utgivningen och Carl Reinhold föreslog att vi skulle vända oss till Lars Dahlbäck, som tidigare sysslat med strindbergsmanuskript, för att bli redaktionskommitténs arvoderade sekreterare. Han accepterade och jag sökte och fick 1977 pengar från Humanistiska forskningsrådet för att han till en början kunde katalogisera manuskripten i Gröna säcken på KB, samlingen av Strindbergs skisser och utkast, ett uppdrag som sen övertogs av Barbro Ståhle Sjönell. Det var de första pengarna vi fick till utgivningen.

Vi var naturligtvis lite naiva i början som trodde att vi skulle klara av det här själva på vår fritid, men vi hade ju inga andra ambitioner annat än att det skulle bli en korrekt folkupplaga. De yngre forskarna ansåg emellertid att det skulle bli ett stort forskningsprojekt, som Ibsenutgivningen i Norge, och så blev det till slut. Men vi hade i alla fall fastställt de allmänna riktlinjer för publiceringen, enligt främst Ståhles förslag, som kom att gälla ända till projektets slut.

Precis som utgivningsprojektet snart skulle visa sig vara för stort för att hanteras bara av sällskapets styrelse försvann 1978 initiativtagaren Cavefors från projektet och det blev i stället Almqvist & Wiksell som fick uppdraget - senare uppgånget i Norstedts innan första volymen blev tryckt. Vi trodde ändå allt skulle vara färdigt inom tio år, men det tog som bekant mycket längre tid, under ganska tumultuariska former ibland. Det blev till slut specialisten på Strindbergs franska texter Gunnel Engwall, som fick ta tag i ratten på den tunga publiceringsfarkosten som vinglade fram och tillbaka på vågorna tills hon kunde styra det ganska motvilliga projektet lugnt i hamn, tillsammans med projektledaren Per Stam. Vi är alla, särskilt vi som lite troskyldigt optimistiska var med vid starten, väldigt tacksamma för det.
/ Göran Söderström, vice ordförande i Strindbergsällskapet

STRINDBERG OCH NATUREN!

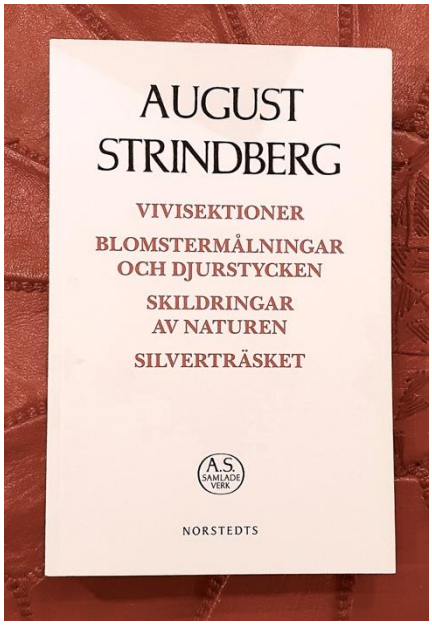

Att läsa Strindberg är viktigt men kan ibland, jag får ibland de reaktionerna vid mina föreläsningar och cirklar, te sig närmast ohanterligt beroende på volymen av texter, Strindbergs ämnesbredd och den ofantliga litteraturen om Strindberg och verken. Det kan då vara en tillämplig metod att grunda läsningen i några nyckelord, eller se dem i ett genomgående tema i texterna från 1849-1912. Något som fungerar för mig och de som jag har cirklar tillsammans med, nu i höst om Strindberg och naturen, är att söka mening och sammanhang just i ordet natur. Då avser jag inte blott natur som beskrivningar av skärgårdslandskapet etc. utan genom att pröva Strindbergs egen syn på natur i förhållande till kultur. Då faller flera bitar på sin plats. Björn Meidal är inne på samma slutsats, då han i faksimilutgåvan till den ofullbordade ”En berättelse från Stockholms skärgård”, först utgiven 1948, och skriven förmodligen sommaren 1872. Meidal skriver om berättelsen, med innehåll som återkommer i exempelvis ”Hemsöborna” och ”I havsbandet”, att Strindberg har stakat ut något konsistent i sitt författande, nämligen just det Rousseanska, synen på naturen som det naturliga i motsats till kulturen och det överkultiverade. I min föreläsning för ABF-Akademien, och i höstens litteraturcirklar, har jag pläderat för just detta som en nyckel, en hållbar ingång, till författarskapet.

Strindberg inleder sitt författarskap som god Linnean, övergår sedan till ett socialistiskt, nåja mer anarkistiskt sätt att se på tillvaron, kryddar med Darwin och det naturliga urvalet. Här är inte naturen idyllisk, förenklande som hos Rousseau (Tillbaka till naturen) utan skildrar en kamp om makt, herravälde, ”Survival of the fittest”. I romanen I havsbandet spetsar han med sin Nietzscheläsning och skildrar naturen, också som svårkontrollerbar. Den intelligensaristokratiske övermänniskan Borg förlorar kampen och styr båten ut mot undergången. Under parisåren prövar så Strindberg att dissekera naturen som långt mer än flora och fauna, det handlar om materien, livets byggstenar (”Antibarbarus” m.fl.) och sedan mot slutet återknyter Strindberg till Linné, men lägger accenten på Gud som skaparen av naturen, primus motor. Och söker här stöd i Balzacs ”Seraphita” och hos Swedenborg. Läser man texterna så här blir Strindbergs syn på landskapet, klimatet, historien, kvinnofrågan (natur hos bondmoran i motsats till onaturen hos de överklasskvinnor han möter). Även synen på religionen blir mer förståelig. Och motsvarande förändring av natursynen sker ju hos Strindberg också i konsten, där återgivandet av kryptallarna från 1873 på Kymmendö utvecklas till bilder som visar naturen, stenen, havet, horisonten i deras byggstenar. Detta kommer fram bra i Göran Söderströms nyutgåva av ”Strindbergs måleri”, 2017 eller i Douglas Feuks ”August Strindberg, Paradisbilder-Infernomåleri”, 1991. Allt bränns samman i Strindbergs ”En blå bok” i fyra band 1907-1912.

Och i ”Vivisektioner” som strindbergscirklarna snart avslutat, finns i nationalutgåvan fyra texter med fyra sätt att se på naturen. ”Blomstermålningar och djurstycken” (1888), Skildringar av naturen (1896), som sedan utkommer i ”Sveriges natur” (1901), ”Silverträsket”, Strindbergs mästarnovell med handlingen utspelad på Runmarö (1898) och ”Vivisektioner I” från 1887. Den sistnämnda handlar om naturen, dvs den mänskliga naturen med skildringen av två konstnärer i ”De små och De stora”.

Och avslutningsvis. Läser man ”Hemsöborna” (1887) som en roande, folklivsskildring om ”Hemsöborna” och naturen som omger dem, missar man helt poängen att romanen skildrar ett hierarkiskt samhälle, där Carlsson försöker ta sig upp till toppen, och kringgå Gustens arvsrätt som bonde på Hemsö. Här är det kamp för tillvaron som gäller. Och inte blott hjärnornas kamp utan just survival of the fittest.
Om detta berättar, och diskuterar, jag gärna mera. Om Gud vill och skorna håller.

/Tryggve Lundh

I ENSAMHETENS TIDEVARV

Anna Lyons, du är en av författarna till ”Ensam” en föreställning som baseras på Strindbergs novell med samma titel. Varför har du valt denna text?

– Jag och Lena Mossegård, som även regisserar och spelar i denna föreställning, arbetade tillsammans 2011 på Strindbergs Intima Teater med en föreställning som byggde på Strindbergs novell ”Taklagsöl”. När jag letade efter material och gjorde research till ”Taklagsöl”, dök ”Ensam” upp. Jag läste och blev förtrollad. Den passade inte att använda till någonting sceniskt just då men våren 2020 frågade Lena om vi skulle göra någonting tillsammans igen, gärna Strindberg. Vi läste, letade…pandemin kom och plötsligt dök ”Ensam” upp igen. Jag, Lena, Pernilla Göst och Malin Alm satt invirade i filtar på min uteplats (1 meters avstånd och handsprit såklart) och läste för varandra. Vi skrattade högt av igenkänning. Trots att novellens ”jag” är en medelålders man som lever i början av 1900-talet, fanns där så många likheter med den verklighet som vi befann oss i just då. Pandemin, isoleringen, de folktomma gatorna, att vara mitt i livet.

Har ni känt er fria i skrivprocessen eller ställde Strindberg krav?

– Framförallt var det en utmaning att göra om Strindbergs fantastiska novell och en litterär text till ett sceniskt verk. Jag och Pernilla Göst kände oss ganska fria gentemot Strindberg, utmaningen låg nog snarare i att våga stryka och rensa bort för att frilägga kärnan i det vi ville berätta om i vårt sceniska verk. I Strindbergs novell är sidohistorierna många, jaget tar långa promenader och han skildrar ett myller av människor, tankar, minnen, infall på sedvanligt Strindbergs-vis. Underbara att läsa men hur gestaltar man dem på scen? Dessutom skulle fyra skådespelerskor gestalta detta och inte ett ensamt manligt jag med starka drag av Strindberg själv? Många ”darlings” att stryka, många guldkorn som försvann under vägen. Till slut lyckades vi vaska fram en scenisk berättelse som vi hoppas ska korrespondera med Strindbergs originaltext på ett intressant sätt. Vi har dock inte ändrat i själva språket, replikerna uttalas på ”Strindbergska”.

Ni säger att ensamheten orsakar en metamorfos. Hur ser förvandlingen ut?

– Strindbergs text har självbiografiska drag och handlar om en man i 50-årsåldern som lever som änkling, är inneboende i Stockholm och brottas med hur han ska leva sitt liv. Han väljer ensamheten för att på egna villkor utveckla sin person och sitt skrivande. Långsamt hittar han en vardag i sin självpåtagna isolering. Han inrättar dagliga rutiner med långa promenader, förkovran, meditation och skrivande. Både medvetet och omedvetet rannsakar han sig själv och sitt förflutna. Hans relationer till såväl staden som de människor han anonymt delar den med tar form och inverkar hela tiden på hans liv trots distanseringen. Han iakttar hur ensamheten påverkar honom såväl positivt som negativt, och den själsliga förändring han genomgår under sitt ensamma liv. Metamorfosen, i vår pjäs, ligger nära jagets (Strindbergs) förvandling i novellen. Några av våra slutrepliker lyder:
P: Och likafullt?
L: Vad så?
P: Är jag trött och gammal?
A: Nej.
L: Nej.
M: Jag har vilat mig för att kunna fortsätta.
P: Avgjort alltså! Och uppgjort!

Ensam spelas 6/12-16/1 i Benhuset, Katarina Kyrkogård i Stockholm.
Medverkande: Anna Lyons, Pernilla Göst, Lena Mossegård, Malin Alm.
Regi: Lena Mossegård. Manus: Anna Lyons, Pernilla Göst.
/Katharina Lind

MARTIN HELLSTRÖM, STRINDBERG OCH VADSTENA UNGA TEATER

Nyligen spelade Vadstena unga teater den sista av sex föreställningar av *Spöksonaten* på Vadstena slott, en av de många Strindbergsuppsättningar som den konstnärlige ledaren Martin Hellström varit inblandad i. Jag blev nyfiken på hans verksamhet med amatörer i olika åldrar och ställde några frågor om hur han går till väga, hur han förhåller sig till texterna osv. Han berättade att han ofta har ett sammanhang, en plats eller ett uppdrag att utgå ifrån och anpassar sig efter det:

– Den senaste, S*pöksonaten*, är ett bra exempel. Det var en äldre grupp som ville göra en spökvandring på slottet, men de kom snart på att det inte var så utvecklande och kul att bara hoppa fram och skrika - att det behövdes en historia. Då berättade jag om det mystiska huset, där en farbror dött, en kvinna satt inspärrad som en mumie, en flicka bara satt och stirrade på en hyacint och en kokerska lagar svinäcklig mat. Därtill en gubbe i rullstol som gör allt för att en stackars yngling ska gå in i detta skrämmande hus. Det var inte så svårt att få med dem på *Spöksonaten - the halloween edition.*

– De fick manuset rätt så obearbetat, började med det, och sedan satte de själva samman ett stolpmanus byggt på det viktigaste, och på de rum i slottet som de ville använda. En av ungdomarna regisserade det hela och jag har inte gjort så mycket i uppsättningen.

Martin började arbeta med Strindbergs dramer redan i gymnasiet, *Moderskärlek*, *Den starkare* och *Samum:* ”De är korta och tydliga och lite skruvade, man kan göra roliga saker med dem”.
Under Strindbergsåret 2012 hade han en projektanställning på Pilgrimscentrum i Vadstena och fick i uppdrag att ägna sig åt religiösa spörsmål. Då satte han upp *Påsk* med en grupp vuxna, som spelade även i ett missionshus i gamla Linköping och i ordenshuset på Skansen.

– Men mest intressant från det året blev nog *Svarta handsken* och *Kaspers Fettisdag* med en barngrupp knuten till kyrkan. Där började jag tänka över vilka teman som var användbara och varför det funkade så väl med Strindberg. *Kaspers Fettisdag* spelade vi väl ungefär som den är, men *Svarta handsken* gjorde vi om, lite mer som ett dockskåp där olika saker förknippade med julen kunde hända.

Hur mycket Martin bearbetar texterna beror förstås på situation och deltagare. Någon gång kunde publiken tro att han hade lagt till inslag i dramatexten, som då en diskussion om runda eller platta stenar i *Lycko-Pers resa* helt lyckosamt sammanföll med en lokal debatt om stenläggning av torget i Vadstena!

Han berättar att ett bra sätt att närma sig Strindberg med barn är att låta dem improvisera på situationerna i texten, till exempel vid arbetet med *Advent* på Vadstena unga teater, som bildades 2013.

– De små älskade att improvisera barnhem, vari ungdomarna skulle vara elaka barnhemsföreståndare. Det var inte så svårt att låta dem vara lagmannen och lagmanskan och barnen förstås de barn som ses i pjäsen. Ungdomarna hade många repliker direkt ur pjäsen medan de små fick improvisera. Det blev fint.

Sedan hjälper det inte alltid att tillfället och årstiden är rätt och spelplatsen unik och underbar. Ungdomarna går inte alltid att locka in i Strindbergs värld:

– Jag gjorde ett försök med att få dem till att göra en vacker och somrig *Midsommar* i örtagården intill Klosterkyrkan, men den var för träig tyckte de. Eller, den bearbetning som jag lagt ner en massa tid på, var för trist. Men jag ska försöka igen – vi har den perfekta miljön för den här.

På frågan om barns och ungdomars förhållande till Strindberg över huvud taget kan han inte säga så mycket, men det framkommer ibland att de är stolta över att arbeta med honom, att det gör dem unika. Och när de möter Strindberg i skolan känner de sig lite som proffs!

Jag ville också veta vad Martin själv lärt sig av sitt arbete med Strindbergs dramer:

– Jag har lärt mig hur mycket lättare det blir när det finns en mycket tydlig konflikt i pjäsen. Det saknar många nyskrivna ungdomspjäser - eller rättare sagt - konflikten är splittrad på flera roller, uppdelad, så att många ska känna att de står i centrum av texten. Så är det inte hos Strindberg, och många gånger är det ju hans barnsliga humör som ger temat: avundsjuka, svartsjuka, längtan till att göra något förbjudet, att vilja ha en kamrat osv. I *Ett drömspel* är väl allt detta tydligast - det var bara att kasta till dem några olika teman från pjäsen så gjorde den sig själv.

– Behovet av tydliga konflikter och förmågan att skriva repliker, det tar jag med mig från Strindberg. Jag minns inte vilken inställning jag hade till Strindberg innan jag upptäckte att det i hans böcker finns en massa material att arbeta med - jag har mest läst honom så: "hur skulle jag kunna göra något med det här?" och på så sätt lär jag mig texterna, lär känna dem.
– Ett problem är det bara, och det blir det alltid, att vår publik sällan är som Göran Söderström – som är mycket förtjust eftersom han kan originalen så bra - och därför kan de känna sig lite dumma. *Spöksonaten* blev suggestiv, vacker, lite skrämmande, men handlingen får de inte ihop.

Fast när det gäller *Spöksonaten* förstår jag den publik som inte fattar allt. Det tog flera uppsättningar innan jag fick grepp om just den pjäsen. Över huvud taget kanske vi som publik behöver inse att vi inte måste fatta allt på ett intellektuellt plan.

Nästa gång Vadstena unga teater tar sig an Strindberg hoppas jag kunna vara i publiken.

/Sara Granath

Bilderna från uppsättningen av ”Ett drömspel”.

EN JULBETRAKTELSE
OM EN KOKSPANNA MED STRINDBERGSKT TEMPERAMENT

Pannrum på Söder

Fastigheten Bastugatan 30 har sina egenheter och hemligheter. Där fanns en gång ett pannrum med vedpanna apterad för koks och tändved. Det var beläget med separat ingång från baksidan av huset på Rangströmska gården. Vintertid fick man skotta tonvis med snö för att komma fram. Pannrummet var den pulserande hjärtpunkten i det vackra stenhuset från 1700-talet som alltjämt hänger på stupet av Mariabergets krön.
Fru Lisa och fröken Villemo bodde där alltsedan början på 1900-talet (1908). Strindbergstonsättaren Ture Rangström flydde fastigheten i självbevarelsedrift 1934 vid skilsmässan från Lisa. Dottern Villemo stannade livet ut i nästan 100 år. Hur många skyfflar kol och koks hon hanterat och hur ofta pannan krävde tillsyn och omtanke minns ingen längre. På den tiden var inte miljötänkandet uppfunnet. En kolbit var en välsignelse.

Som brorsbarn på besök hade man en känsla av att det var livsavgörande att mata denna omättliga eldstad enligt konstens alla regler. Det måste göras med samma kraft och manér som Villemo kunde uppvisa när hon öste sin pappas båt ”Kronbruden” på Törnsholmen. På Bastugatan rasslade det i spjället när pannan var hungrig, det smällde om järnluckan och dånade i hela huset när tändveden och draget från Riddarfjärden satte fyr på kolet och koksen. Att känna av temperaturen på det stora rökröret i hallen ingick i säkerhetsåtgärderna. Det var det första och sista man gjorde varje dag. Ja, kanske i livet.
Under hela min barndom pratades det om den excentriska livfulla pannan som kunde explodera om den inte sköttes på rätt sätt. Invånarna i det vackra men kylslagna huset på söder var uppbundna av denna regelbundenhet i uppvärmningen för att överleva vinterhalvåret. Det var ett kontrakt som gällde på livstid. Några dramatiska tillbud med soteld och överhettning inträffade ändå vid några tillfällen. Då kom stadens brandkår instörtande på Bastugatan 30 med sirener, slangar, stegar, hjälmar och brandsprutor. Villemo och Lisa tog emot iförda nattlinnen från NK. Gnistregnet stod som en kvast ur skorstenen och drev över Riddarfjärden med kurs mot Stadshuset. Ursinniga rödglödgade kokspannor är inte att leka med!

Kolbärare

”Och likvisst äro vi samhällets fundamenter; om ni inte får något kol buret, så slocknar spisen i köket, cheminén i våningen, maskinen i fabriken; då slocknar ljuset på gatan, i butiken, i hemmet; mörker och köld faller över er... och därför svettas vi som i helvetet för att bära det svarta kolet...
Vad gen I oss igen? ”

Kolbärarnas regelbundna ankomst bestämde dagordningen både höst och vår. Man kom med sina svarta jutesäckar där kolbitar hade kilats in som handtag i hörnen. Livet blev som en förlängning av kolbärarscenen i ”Ett Drömspel”! Det är den scenen som ofta stryks vid olika uppsättningar eftersom Strindberg anses för ”socialistisk” i sitt budskap. Kolbärarna var alltid välkomna till fru och fröken Rangström på Mariaberget som stod över detta. Där bjöds de sotiga arbetarna på sherry i kristallglas.

Det finns många historier om hur svinkallt det kunde vara i Rangströmska gården trots att det fanns persianpälsar i garderoben, vadderade innanfönster, några vackra kakelugnar från Marieberg och som sagt en gammaldags kokspanna i källaren. *”Mammas och pappas bröllopslakan frös fast i linneskåpet redan första dagen”* berättar Villemo – som om hon var närvarande när det hände. Sångareleverna fick stå med halmtofflor utanpå de egna skorna och sjunga Rangströms romanser så det rykte ur munnarna. Så var tiderna. ”Villemo, Villemo! Vi gick du, gick du?”

På 1970-talet kom det folk från Stockholms stad och släckte pannan. Sedan kastade man ut åbäket och installerade surrande elektriska element i alla rum. Och chockhöjde hyran! Men det är en annan historia. Och en annan tid.

/Ture Rangström

Julbetraktelsen ingår i ett pågående skrivprojekt kring tonsättaren Ture Rangström. Bilder från Rangströmarkivet och Stockholmskällan.

Villemo Rangström på Bastugatan 30.

KRISTINA TIPSAR!

Lyssnar på hörböcker, det gör jag gärna. Har just lyssnat till ”Soaré hos Strindberg” med Per Myrberg som uppläsare. Strålande! Per läser bl. a. ”Ett halvt ark papper” och ett stycke ur ”Inferno”. ”Stora grusharpan” ur ”Sagor” finns med, och Per avslutar med diktsviten ”Vid sista udden”. Detta finns på BookBeat och Storytel.

Jag blev så entusiastisk så jag började leta efter fler hörböcker med texter av Strindberg. Här vill jag dela med mig av mina härliga fynd: ”Röda rummet” och ”En dåres försvarstal” inlästa av Per Myrberg. Torsten Wahlund har läst in ”Legender” och dessa böcker finner ni på Storytel, BookBeat och Nextory. Han har även läst in ”Hemsöborna” på Storytel eller BookBeat.

Vidare ”Samvetskval” som är en novell mot krig, och den av mig mycket omtyckta kortromanen ”Ensam” finns på Storytel och Nextory även här med Torsten Wahlund som inläsare. Här kan man även höra Marie Göranzon och Jan Malmsjö som har gjort en inspelning av ”Giftas”.

Mycket nöje önskar er Kristina Adolphson

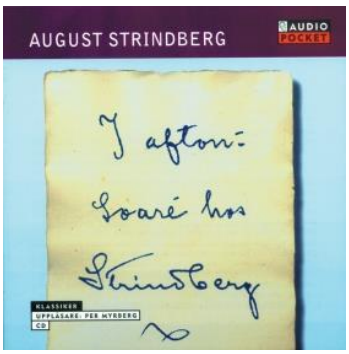

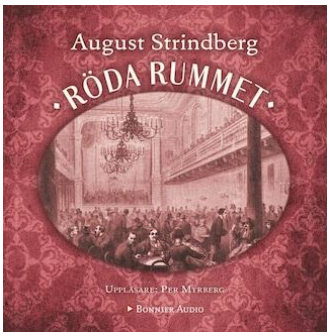

LITTERATURCIRKLAR VÅREN 2022

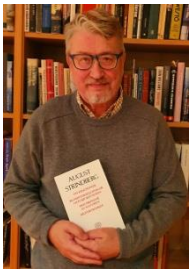

Strindbergscirklarna i Eskilstuna och Strängnäs avslutas nu i december efter fyra bra möten om ”Strindberg och naturen”. Vi har diskuterat och värderat Strindbergs syn på naturen utifrån olika aspekter och definitioner och haft stor nytta av kursboken, nationalutgåvan av Vivisektioner, (utg. 1985, som nr 29 av August Strindbergs Samlade verk). Pröva den i cirkelform ni också! I vår avser vi att studera Strindberg och sagan och bland annat använda just Strindbergs Sagor (1903).

Kom igång ni också med cirklandet, en oöverträffad form för att diskutera och delge varandra läsupplevelser av Strindberg. Kontakta ett studieförbund där ni bor. Jag hjälper er starta en cirkel, bidrar med förslag på tema och litteratur och kan också medverka vid en kick-off i cirkeln. Vi är flera strindbergskännare i Strindbergssällskapet som kan hjälpa er med föredrag etc. Vill du ha råd mejla tryggve.lundh@gmail.com eller ring tel. 0763407415.

/Tryggve Lundh,

MEDLEMSAKTIVITETER VÅREN 2022

KOM OCH FIRA STRINDBERG 173 ÅR!

Vi träffas på Strindbergsmuseet där Strindbergssällskapet presenterar vårens program. Museichef Erik Höök berättar om de kommande utställningarna och föreläsningarna på museet. Därefter öppnar vi upp till vårt populära inslag, den gemensamma diskussionen, som denna dag behandlar ämnet, på vilket sätt hänger Strindbergs liv och verk samman? Är *Tjänstekvinnans son* en verklig självbiografi? Får man ställa diagnos på Strindberg utifrån *Inferno*?

Strindbergssällskapet bjuder på förfriskningar.
Datum: Lördag den 22 januari kl. 17.00.
Anmäl dig senast den 18 januari, på tel. 08/411 91 70 eller till ingela@strindbergsmuseet.se. Enbart för medlemmar.

EN LITTERÄR OCH KULTURHISTORISK PROMENAD

Den 14 maj 2022 är det Strindbergs dödsdag. Det är för 110 år sedan. Vi hedrar hans minne genom att tända ett ljus vid hans grav på Norra kyrkogården. Det är en gammal tradition som medlemmarna i Strindbergssällskapet och många strindbergsvänner ägnat sig åt vid olika tillfällen. Men Strindberg är inte ensam på sin viloplats. Vi passar på att uppmärksamma även andra personer med anknytning till August Strindberg som vilar i närliggande kvarter och gravar. Här finns t.ex. Siri von Essen, hans första hustru, August Falck, teaterdirektör vid Intima teatern, Amanda Björling, skådespelare vid Intima teatern, Gustaf af Geijerstam, författare och inspirerad av Strindberg.

Följ med Strindbergssällskapet och Strindbergs Intima Teaters vänner på vandring och lyssna till våra ciceroner David Gedin, Leif Magnusson, Anita Persson, Ture Rangström och Göran Söderström som guidar oss bland litterära själar och teaterfolk.

Datum: Lördag 14 maj kl 13.00.
Anmälan: Vandringen är gratis. Föranmälan krävs, boka din plats hos ingela@strindbergsmuseet.se eller på telefon 08/411 91 70. Enbart för medlemmar.
Arrangörer: Strindbergssällskapet och Strindbergs Intima Teaters vänner.
För detaljerat program håll utkik på hemsidan och i sociala medier!

RADIOLYSSNING

Under våren tänker vi fortsätta succén med gemensam radioteaterlyssning på Strindbergs Intima Teater. Också denna gång en Ingmar Bergman-uppsättning under Magnus Florins milda kontroll: Planen är att lyssna på Bergmans sista uppsättning från 2003, en sammanfogning av ”Pelikanen” och ”Toten Insel” (Dödens ö), med Erland Josephson, Ewa Fröling, Jonas Malmsjö, Maria Bonnevie, Jacob Ericksson, Gunnel Lindblom.
Vi återkommer om datum. Håll utkik på hemsidan och i sociala medier!

STRINDBERGSSÄLLSKAPETS STYRELSE

David Gedin – ordförande, styrelsemedlem i Stiftelsen Strindbergsmuseet
Göran Söderström – vice ordförande
Marie-Louise Jaensson Björkén – skattmästare
Sara Granath – sekreterare, redaktionsgrupp *Nya Meddelanden*
Ingela Lundahl – medlemsombud
Leif Magnusson – ansvarig för Strindbergs skrivarstuga på Kymmendö
Cecilia Carlander – redaktör för *Strindbergiana*
Katharina Lind – redaktör för hemsida, sociala medier, *Nya Meddelanden*
Kristina Adolphson – redaktionsgrupp *Nya Meddelanden*
Jan Billgren, redaktionsgrupp *Nya Meddelanden*
Louise Edlind Friberg
Tryggve Lundh
Erik Höök – chef för Strindbergsmuseet
Revisorer – Hans Alm, Olof Nordin
Revisorsuppleanter – Kjellåke Henriksson, Åsa Söderbergh
Valberedning – Catharina Söderbergh, Erik Höök

KONTAKT

Ordförande – David Gedin, e-post: strindbergssallskapet@auguststrindberg.se
Medlemssekreterare: Ingela Lundahl, telefon: 08-441 91 75, e-post: ingela@strindbergsmuseet.se
Redaktör för hemsidan; David Gedin, Katharina Lind, e-post: red@auguststrindberg.se
Tipsa redaktionen på *Nya Meddelanden*: media@auguststrindberg.se

Strindbergssällskapets postadress:
Drottninggatan 85, 111 60 Stockholm
Hemsida: www.auguststrindberg.se

MEDLEMSKAP

Du blir medlem genom att sätta in årsavgiften 250 kr på Strindbergssällskapets Swish 123-0183939 eller postgirokonto 25 02 78-9. För ytterligare familjemedlem är avgiften 50 kr och för ungdomsmedlem (25 år och yngre) 150 kr. Årsavgift för institutioner är 400 kr inom Sverige, 500 kr utanför Sverige.
Glöm inte att mejla ditt namn, postadress samt e-postadress till: ingela@strindbergsmuseet.se.
OBS! Medlemsavgiften gäller per kalenderår och betalas in i början av kalenderåret.

I medlemskapet ingår årsboken *Strindbergiana*, Medlemsbladet *Nya Meddelanden*, fri entré på Strindbergsmuseet, rabatter i Strindbergsmuseets butikssortiment samt till vissa teateruppsättningar på Strindbergs Intima Teater.

HAR VI DIN MEJLADRESS?

Med hänsyn till miljön samt Sällskapets ekonomi skickas *Nya Meddelanden* numera ut på e-post.
För kontinuerlig information mejla din e-postadress till ingela@strindbergsmuseet.se. Glöm inte att uppdatera oss om du bytt adress eller e-post.

GE BORT ETT MEDLEMSKAP I JULKLAPP!

Varför inte ge bort ett medlemskap som present. Sätt in medlemsavgiften på Strindbergssällskapets konto. Mejla sedan ingela@strindbergsmuseet.se och uppge namn, postadress och mejladress på personen som du gett medlemskapet till.

Tack för att du stödjer vårt arbete att sprida kunskap om Strindberg!

För aktuell information, se vår hemsida: www.auguststrindberg.se och följ oss på nätet!

GOD JUL & GOTT NYTT ÅR!